

KİTABI-DEDE GORGUD'UN YUBİLEYİ İLE İLGİLİ BU İLİN PAYIZINDA DÜZENLENECEK ZİRVE TOPLANTISI GARŞISINDA BAKIDA KEÇİRİLEN "DEDE GORGUD-1300" TEDBİRLERİ

YAŞAR GARAYEV

Türk halglarının evezsiz milli-me'nevi serveti olan folklor gaynaglarının çağdaş dünya elmi kontekstinde tedgigata celb olunması ve beynelhalg mikyasda deyerlendirilmesi bu gün eraların ve sivilizasiyaların bir-birini evez etdiyi tarihi keçid dövründe hüsusile ciddi medeni-tarihi ehemmiyet kesb edir. Bu bahımdan "Dünya eposu ve folkloru" mövzundakı VI Beynelhalg Konfrans ve "II Türkiye-Azerbaycan Kollokviumu" kimi nüfuzlu ve sanballı toplantıların Bakıda keçirilmesi ve bu böyük elmi tedbirlerin türk medeniyyet tarihinin şah eserleri arasında önemli yer alan *Kitabi-Dede Gorgud* eposuna hesr olunması deyerli bir hadisedir. Bu onu gösterir ki, dünyanın Azerbaycan gerçekliyine marağı sosial-igtisadi amillerle yanaşı, me'nevi-medeni istigametlerle de getdikce daha çoh bağlanır.

Müdrıklık, uzag görenlik, yol göstericilik, hilaskarlık mücessemesi ve simvolu kimi halg bedii tefekküründe obrazlaşmış ulu Dede Gorgudun epos ve folklordaki ezemetinin dil, üslub, poetika, etnografiya ve başga yönlerden sistemli şekilde araşdırılması, onun dünyanın neheng eposları ile mügayise ve elageler şebekesinde öyrenilmesi tarih ve medeniyyetimizin irimigyaslı hüdudlar dahilinde tedgig ve tegdimine beynelhalg türkologiyanın deyerli hidmetidir.

Dünyanın aparıcı türkoloji merkezlerini temsil eden mütehessislere gatıldığı bu böhterem elmi toplantı **baz** Dede Gorgudun 1300 illik yubileyine hazırlığın başlanğıcı kimi de elametdardır.

Türk bilim adamlarının da yahından iştirak etdiyi VI Beynelhalg Bakı Epos Konfransının ve Azerbaycan Elmler Akademiyasının İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araşdırmaları İnstitutu ile birlikde keçirdiyi Türkiye-Azerbaycan "Dede Gorgud" Kollokviumunun hem sedri, Azerbaycan Elmler Akademiyasının Nizami adına Edebiyyat İnstitutunun direktoru, prof. Yaşar Garayevin hemin toplantılardan geydlerini ohuculara tegdim edirik.

I. EPOŞÜNASLARIN VI BEYNELHALG-"KİTABI-DEDEM GORGUD-1300" KONFRANSINDAN GEYDLER

Konfransda temsil olunan alimlerin milli terkibi Asiyanın ve Gerbin esas coğrafi bölgelerini ve Dede Gorgudla bağı elmi mekteblerin ekseriyyetini ehate edir.

Üstelik, ohunan me'ruzelerin mövzu-problem terkihi de bu miqyaslı edebi forumun beynelhalq elmi-nezeri ehemmiyetinden behs açmağa bize esas verir. Onun lokal milli ehemmiyeti ise odur ki, konfrans Bakıda keçir ve *Kitabi-Dedem Gorgud*'a hesr olunur. Men tedbirin elmi-siyasi ehemmiyetini de buraya elave etmek isteyirem: konfrans gösterir ki, dünyanın Azərbaycana marağı yalnız onun yeraltı servetlerine maraqla mehdudlaşmır, hetta "neft renessansı" ve "esrin kontraktı" dövründe de Bakıya yalnız "biznes adamları" yoh, hem de milli-me'nevi deyerlerin cazibesine-Gorgud zekasının işığına ve istisine can atan elm-senet adamları ahışır.

Nehayet, Konfransın halis milli-ehlagi ehemmiyeti de var. Bakıda Gorguda hesr olunan dünya konfransı ele bir vahtda keçir ki, Gorgudun sazının simi Göyçede ve Ağkilsede gırığ-gırığ olub; Gorgudun gobuzunun perdesi Şuşada ve Laçında Füzuli ahından yoh..., yağ düşmenin ("gara kafirin"-Gorgud te'birince) nefesinden delik-delik, şan-şan olub. Bele bir vahtda epos haggında çağdaş elmin sözü Gorgudun sazında köklenib dünyaya söylenirse, bunu artıq bizim Konfransın hem de tarihi-remzi me'nası ve ehemmiyeti saymaq olar.

Lord Beytsin hatiresine te'sis olunan Beynelhalq Konfransın (ABŞ) Daimi teşkilat Komitesinin ve onun Sankt-Peterburg filialının Azərbaycan Elmler Akademiyasının Edebiyyat İnstitutu ve Hatai rayonu İcra hakimiyyeti ile birlikde Bakıda (1-5 dekabr, 1977) epos ve folklor mövzusu üzre keçirdiyi uluslararası elmi forum beş gün davam etdi ve "Dede Gorgud"un 1300 illiyine hesr olundu. Üç bölmede elli dörd me'ruze dinlenildi. Me'ruzeçilerin terkihibinde ve çıhişlarda on iki ölkeden iyirmi yeddi gonag iştirak etdi. ABŞ, İngiltere, Sankt-Peterburg, Moskova, Norveç, İsveç, Türkiye, İran, İrag, Orta Asiya respublikaları, Yakutistan temsil olundu.

Çeşidli alimlerin çoh sayılı me'ruzelerinde kesişen ve govuşan müteherrik ve dinamik kontekstlerden Dede Gorgudun obrazı yeni rakurslardan ve daha miqyaslı, iri hüduzlardan göründü. Men bu coğrafi kontekstlere tarihi konteksti de elave etmek isteyirem. Bele ki, Gorgudun 1300 illiyi ile birlikde gorgudşünaslığın tamamlanmagda olan 200 illiyini de geyd etmek olar. Demek olar ki, bütün me'ruzelerde bu iki yüz ilin tarihi-elmi tecrübesi nezere alındı ve Konfransın nezeri yekunlarında onlar hamısı iştirak etdi.

Şübhesiz, öten iki yüz ile aid tehliil ve giymet vurğuları ile yanaşı, gorgudşünaslığda bizi gözleyen en yahın, perspektiv yüz illere impuls vere bilecek elmi ideya ve müşahideler de yekun senedlerinde öz ifadesini tapdı. Dedemiz Gorgud bütünlükde zamanla-hem keçmiş, hem de gelecekle körpünü bizim yadımıza saldı. Çıhişlarda bir daha tesdig ve tesbit oldu ki, zamanın gesdinden, ebedi yohluğa mehkumlugdan me'evi deyerleri yalnız mif hilas edir, yaddaşı sklerozdan epos goruyur. Etnik-milli ve ehlagi deyerleri ölümün elinden Bilgamıs, Manas ve Gorgud alır. Temeli ve tağı daşdan yoh, sözden tikilen me'nevi ehramın-piramidanın adı Şergde dastandır. Üstelik, türk mifi ve eposu türk üçün hemişe tekce amansız zamanın yoh, hem de yabançı mekanın, yad etnik mühitin hücumundan müdafienin

silahı ve garanti olub. Etnik gaynağa, kökene, yaddaşa illerin ve eraların te'sirsiz galdığı galaça ve gorug olub. Mehz mifin ve tarihin, yaddaşın ve zamanın hem ahengini, hem de tezdadını gizleyib-sahlayan ve zirvesi (güllesi) Gafgazdan sonsuza çatan bele bir galaçanın fasadı ve tağı üstüne ünvan ve imza kimi üç söz-"Dede", "oğuz" ve "kitab" sözleri yanaşı yazılıb: *Kitabi Dedem Gorgud ela lisani taifeyi oğuzan.*

Bu o demekdir ki, dastanın dili gedim, ecdad, etnik türkce deyil, "ata türkce" den ayrılan "oğuz türkcesi"dir; dastan-halis "şifayi edebiyat" deyil, hem de şifahiden ayrılan, kitablaşan yazı-kitab edebiyatıdır. Kitab-mif, kitab-epos tezdadı dastanın dili ve poetikası ile bağı bütün diger komponentler arasında da var. Bele ki, "kitab"ın dili prototürkün dili olmadığı kimi, XI-XV yüzillerin dil nümuneleri ile aynı tipologiyanın faktı ve hadisesi de deyil; hemçinin yakın türkceler (gıpçagca, çığatayca) arasında tesnifden sonraki te'sir ve temerküz elametlerinden de söhbet gede bilmez. Üstelik tezdadlı poetikalar, hecadan, eruzdan, ümumiyyetle veznden (Orhon-Yenisey ağılarından ve Alp Er Tonga ile bağı bayatılardan) evvelki ve islamdan sonraki üslublar da burada bir neçe zaman gatından (mifik zaman, etnik zaman, epik zaman kesimlerinden ve gehremanların, söyleyicilerin, şifahi metnleri geleme ("kitab"a) alan katib-mirzelerin yaşadıkları ayrı-ayrı zamanların simbiozundan) danışmağa bize esas verir.

Lakin elmi bölgü me'yarının ve tarihi tipologiyanın yalnız bir prinsipine esaslanıb, eposun şifahi ve yazılı yaddaş merhelelerine tesnif vermek de doğru olmazdı: burada hem metn ve poetikaların (dil, üslub, vezn, süjet ...), hem de hakim devlet ve idare kurumlarının, gehreman, tayfa, şecere tarihlerinin (prototürk, oğuz, gıpçag ve başga gövmler) arasında garşılıklı tarihi münasibetlerin ve bütün bunların eposdaki görüntülerinin bir-biri ile mügayisesini paralel şekilde, sintezde aparmag lazımdır. Bir de ona göre ki, ümumiyyetle oğuznamelerde töre tefekkürü, dastan şuuru, türk devletçilik ve hügug te'limleri (etnik "mem" in ve psikologiyanın kodları ve arhetipleri), bütün bunların teşekkül, intibah ve böhran megamları geniş eksini tapmışdır. Meselen, natigler bele bir müşahideye şerik oldular ki, biz dastandaki ayrı-ayrı boylarda oğuz ellerini ve erlerini ayrılığ ve vida ovgatında, onların tegdim olunduğu psikoloji tesvire hatireden ve nostalgiyadan düşen ışığda görürük, artıg ötölmüş zaman ve uzagda galmış, terk olunmuş mekan gatlarında görürük. Onların yakın geleceyi üçün açığ-aşgar bir nigarançılığ da özünü aydın hiss etdirir. Doğrudan da bele oldu: bir etnonim kimi "oğuz" sözü aradan çıhdı. "Dede Gorgud" dan sonra oğuzlar ancag "oğuzname" lerde galdı, oğuz edebi en'enesinin ömrü oğuz sözünün öz ömründen davamlı ve uzun sürdü. Ta yakın iki yüz ile geder koloritli oğuzçuluğa heç şifahi bedii en'enenin özünde de rast gelmedik.

Lakin bütün bunlar ister "Dede Gorgud" kitabının özünde, isterse de ondan sonraki dövrlerde oğuzun şecere-nesl mensubiyyeti barede hegigete konkret milli-etnik ve tarihi kimliyi meselesini şübhe altına almağa esas vermir.

Şübhesiz, dastanın adındaki “dede” ve “oğuzan” sözlerinin yer üzündeki cemi oğuzların indiki bütün nesillerine ve gollarına etnik dehli, birbaşa helef-eccad, varis-irs münasibeti vardır. Üstelik, “Dede Gorgud” ümumtürk mikyasında vahid amal, ortag yaddaş abidesidir. Lakin bununla bele, onomastika ile, etnik ve toponimik koloritle, poetika, dil ve üslubla, tarihi ve coğrafi mekan anlayışı ile bağlı teferrüatların bütöv bir kompleksi iddia etmeye esas verir ki, bu ortaglıktan ayrıldığında, çağdaş oğuz gollarından her birinin payına düşen ferdi mensubiyetin çekileri (faizleri) arasında nisbetin fergi azeri türklerinin heyrine artır. “Dede Gorgud”un oğuz sambalında azeri türkcesinin çekisi bütün diger türkcelerin ve oğuzcaların hamısından çohdur. Türkolog-gorgudşünas Mehemmed Fuad Köprülüzadenin eposla bağlı dediği meşhur obrazlı ifadeye analogiya şeklinde desek, eger dastandaki azeri lehcesini terezinin bir gözüne, bütün diger türkcelerin lehcelerini ise hamısını bir yerde terezinin diger gözüne goysag, azeri terefi çeker, ağır gelir. Büyük Türküstandan ve Kiçik Asiyadan geçen gedim türk (“Gorgud”) “ipek yolu” yekun ve zirve megamına Hezer sahilinde gelib çatıb ve eccad, ulu, dede Gorgud “Oğuz Odisseyası”nı Gafgaz mekanında yaradıb.

Elbette, ümumi eccadın hansı konkret helefe ve konkret yurd yerine mensubiyeti problemini mütleğleşdirmek de olmaz. Ahı insan ağacdan, millet meşeden ferglenir: bitdiyi torpagdan kenara köç etmeyen halg çetin ki, tapılsın. Uşaglığın vetenini halglar da uşaglığın özü ile birlikde itirir ve sonra onu artıg yer üzünün yoh, mifik yaddaşın ve tehtelşüurun heritesinde ahtarmağa başlayırlar. Ve efsus, bu zaman neinki ilk “yurd yeri”nin, üstelik, ilk “gürbet yeri”nin de ünvanı çoh vaht ele hey sonsuzun, dibi görünmeyen ahtarışın ebedi hedefi olarak galır. Odur ki, ortag me’nevi keçmişimizi birleşdiren, bütövleşdiren müşterek türk abideleri ne geder çoh olsa, bu ortag türk geleceyi (sabahkı vahid me’nevi mekan) üçün de en yahşı rehin olar.

Lakin söhbet daha evvel keçmişle bugün, indi arasında irsiyyet ve yaddaş körpüsünden-artık mövcud, cari me’nevi mekandan gedir. Mifde, eposda senedleşen ve ebedileşen etnik kodun ve psiholoji arhetipin birbaşa davamı olan çağdaş ehlagdan, me’neviyyatdan ve mehz onlarla şertlenen bedii-estetik deyerlerden gedir. Bele bir megsede çatmag üçün nüfuzlu bir alman şairinin me’ruzelerden birinde hatırlanan paradoksal fikri konfransda geribe marag doğurdu: “Biz bütün kitabhanaları yandırmalıyık. Yalnız bundan sonra yaddaş edebiyatı, mif ve epos dövrü başlanacagdır. Ohunan yoh, hatırlanan edebiyat epohası geriye gayıdacagdır”.

Ahı mehz Epos felsefi sabitlik, ehlagi e’tibar telkin eliyen janrıdır. Efsane, esatir heç vaht haggı nahagg olmağa goymur. Efsaneler ve ilahi ruhun, haggın dergahına inanclar eyni vahtda yaranır ve ölen de bir yerde ve bir vahtda ölürler. Talede, alın yazısında, ruhda, seciyyede olan ve başga bütün şifahi janrlarda, meselen, nağıl da özünü gösteren metamorfoz, çeviklik, ehlagi şertilik burada yohdur. Aşigin dünyevi yahud ilahi eşge heyaneti nağıl da be’zen cezasız da gala bilir, yahud

günahkar övladı ata nağılda bağışlaya da bilir, eposda ise heç vaht. En yahşı türk eposu da o eposdur ki, ona türkün gılcının yoh, ruhunun gücü, gelbinin halallığı ve ağılnın ışığı ona hopub. Eposla etnosun en tebiî gaynağı, sintezi baş verib. "Dedem Gorgud", türklüyün mehz bele kitabıdır.

Bu ana kitabı, altun kitabı, gamus ve namus kitabını yalnız "Bilgamıs"la, "Alpamış"la, "Avesta" ile, tekce "Mahabharata" ve "İliada" ile mügayise etmek olar; növbeti siyasi konyuktura yoh, yaddaş ve ehlag yaradan kitablarla mügayise etmek olar. Odur ki, konfransda "Dede Gorgud"un mehz hemin kitablarla, hemçinin Şumer, Misir, İran, Çin dastanları ile mügeddes dini-ilahi abidelerle bağılılığı barede me'ruzeler (Marina Mundt-Norvec, Hemid Nitgi-İngiltere, Cokel Gloş-ABŞ, Şamil Cemşidov, İsmayıl Veliyev, B. Şefiyev-Bakı, Fikret Türkmen, Mustafa Esen-Ankara, Cavad Mehemmedeli Hey'et, M. Ferzane-Tehran, Mireli Selamet, Eli Rıza Serrafi-Tebriz hüsusi marag doğurdu.

Yekdil fikir bele oldu ki, eger gam-şaman kompleksi, mistik-teoloji gat, zerdüştilik tesevvüf ve islam deyerleri ile bağılı vurgular ve çalarlar "Kitab"dan çıharılsa, yerde heç ne galmaz.

Milmen Perri ve Lord Beyts nezeriyyesi ABŞ ve Avropa folklorunun tedgigi ve konkret materialı zemininde formallaşib ve dünya eposunun öyrenilmesi tarihinde helelik son böyük elmi merheleni teşkil edir. Milli dastan şüurunun ve çeşidli etnik medeniyyetin tarihen formalaşan tipoloji ifadesi, poetikada ve bedii mahiyyetde beynelmilel universalıyalar, elmi-filoloji tehilde formula-düstur ve shem-model strukturu bu konsepsiyada, esasen klassik yunan mifinin ve Avropa eposunun tedgigi tecrübesinde müeyyenleşdirilib.

Me'lumludur ki, goca ve kor Homer "İliada"nın ve "Odisseye"nin veznini, onun musigi, ritm ve aheng biçimini Egey denizinin dalgasına ve nağmesine gulag asa-asa bestelemişdir. Müşterek biçim Egeyle Hezerin, Arazın ve Kürün musigi ritminde ve ahenginde de vardır. Odur ki, Perri-Beyts metodunun Şerk eposuna tetbigi milli türkologiya ve folklorşünaslıg garşısında perspektivli üfukler açır. Konfransda ohunan me'ruzelerin mühüm bir gismi de bu metodun elmi mehanizmine ve onun Şerk materialına tetbiginin perspektivlerine hesr olundu. (B. N. Putilov, Y. A. Kleynere, M. A. Lobanova, N. İ. Kostyuhin, Faik Çelebi-Sankt Peterburg, G. S. Tebrizi-Edinburg, Saleh Aliyev-Moskova, M. V. Samsonova-Yakutıstan). Me'ruzelerden gırmızı hett kimi keçen aparıcı fikir o oldu ki, Şergde de, türkde de Homer var -Gorgud. Ve son böyük "Oğuz Odisseyası"nı o yazıb.

Bu fikre tekzib ve teshih verenler de oldu: yoh, Gorgud Homer deyildir, eksine, Homer de Gorgud imiş. Onları yalnız birleşdiren yoh, ayıran tipologiya da me'ruzelerin ve çılışların, narahat elmi ve emosional polemikanın predmeti oldu. Şeher cemiyyeti, ya köçebe medeniyyeti? Ruhla intellektin, senetle tebietin gaynağı harda daha güclüdür? Oturag meişet üsulu ve atlı heyat terzi-bunlar sivilizasiyada tipologiyadır, yohsa tarihi inkişafda ierarhiya, sosial gamillikde hronologiya: aşığı ve yuharı "mertebe"? Klassik türk eposu ne ile ve haradan start götürüb: at ile Alp

çemeninden, yohsa deye ile sehradın, gayıgla deryadan? Yoh, bu vüs'etde uçuş üçün startı ve ganadı milli eposa şehir meişeti vere bilmezdi. Eposdaki aheng ve harmoniya mehz "köçeri"den sivilizasiyaya köçüb, hopub.

Şeherde sivilizasiya hemişe ekologiya ile tezaddadır. "Köçebe"de ise onlar hele vehdet (aheng) teşkil edir. İndi sivilizasiya sehvini düzeldir, hemin ahenge-urbanizasiyadan evvelki (ifrat urbanizasiyasız.) tebiye gayıdır.

İti ritm (atlı heyat ritmi.), açıg mekân (sema, deniz, sehra bütövlüyü.), yazılmamış ganun (me'nevi-ilahi ehlag kodeksi.) gübbesiz semaya, Tanrıya, kosmosa deyib-gayıdan ilahi musigi ve ses-bütün bunlar "Gorgud"a ve "Bilgamıs"a köçebeden ve alından keçib-gelib. Mifin ve tarihin tezadı yoh, ahengi onlarda öz klassik ifadesini tapıb. Me'ruzelerde ve polemikalarda söylenen fikirlerin çohunda (Anar, Bekir Nebiyev, Zümürd Guluzade, Kamil Veliyev, Tofig Hacıyev, N. Rızayev, M. Gasımlı, E. Eskerov-Bakı, Ehmet Ercilasun, Öcal Oğuz-Ankara, Mustafa Esen-İstanbul bu hegiget tesdik ve tesbit olundu.

Konfransda tarihi yaddaş ve mifoloji sistem, kosmogonik ve genealoji esatirler, milli-etnik dastanlar, eposla bağı tengidi metin, üslub ve neşr problemleri, epos-dil-tarih-felsefe-etika-estetika münasibetleri, tarihi-tipoloji kontekstler ve te'sir daireleri mövzusunda da silsile me'ruzeler dinlenildi (Sadıg Tural, Fikret Türkmen-Ankara, Ağamusa Ahundov, Samet Elizade, Kamal Abdulla, Azad Nebiyev, Nüşabe Araslı, Elmeddin Alibeyzade, Nizami Ceferov, Ağayar Şükürov, Gülbeniz Abdullayeva, Vahid Zahidoğlu, Kübra Aliyeva, Nüreddin Hebibov, Hüseyin İsmayılov, Rüstem Kamal, Sabire Dünyamalıyeva, Terlan Guliyev, Ali Şamilov-Bakı, Ebülfez Guliyev-Nahçıvan).

Natigler bele bir real gerçekliyi hem de me'nalı ve simvolik hesab etdiler ki-eralar, yüziller keçidini, XXI esri Azerbaycan, türk dünyası, bütövlükde beşer Gorgudla garşılایır, onun felsefe ve heyat mektebi ile, ehlag idealı ve gamusu ile garşılایır. Asiyada da, Gerbde de halglar bu böyük türk eposu ile daha yahından ünsiyyetde olur ve dünyada getdikce daha çoh millet Gorgudu yaradan halgın dostuna, hemfikrine çevrilir.

Konfransın son plenar iclasında bütün iştirakçılar hamısı yekdillikle bu forumu "Dede Gorgud" eposunun 1300 illiyine 1999-cu ilde keçirilecek yekun ve zirve toplantısına en yahşı beynelhalg hazırlıg tedbiri kimi yüksek giymetlendirdiler ve aşağıdaki getnamenı garşıda bizi gözleyen iki Gorgud ili üçün emeli fealiyyet programı kimi kabul etdiler:

1. "Türk halglarının epik irsi"-Beynelmilel Assosiasiyası te'sis olunsun, onun Ankarada Daimi Teşkilat komitesi ve Bakıda filialı yaradılsın.

2. "Dede Gorgud"un akademik elmi-tenkidi metni hazırlansın ve bu megsedle Beynelhalg terkipte elmi redaksiye Şurası te'sis olunsun.

3. "Dede Gorgud" adına Beynelhalg Müğafat te'sis olunması ve her iki ilden bir beynelhalg türkologiyada en böyük uğurların bu Müğafatla teltif edilmesi barede elagedar teşkilatlar garşısında mesele galdırılsın.

4. *Kitabi-Dede Gorgud* barede en seçme, kompleks tedgigatları ehate eden müntezem toplular silsilesi neşr edilsin.

5. Aşağıdaki mövzularda toplu ve kitablar neşr edilmesi ve eyni adlarda elmi-tedgigi ve informativ-tebliği filmler ve videofilmler çekilmesi teklifi ile elakeder teşkilatlar garşısında mesele galdırılsın:

- a) "Oğuzname"ler,
- b) Gorgudun araşdırıcıları,
- v) Gorgud nağılçıları,
- g) Gorgud tesviri senede,
- ğ) Gorgudda ünvanlaşan ve dastanlaşan coğrafi mekanlar (Göyçe ve Garabağ da dahil olmagla)
- d) "Dedem Gorgud" kitabı ve "Dede Gorgud"la bağı kitablar,
- c) Gorgud televiziyada, teatrda ve kinoda,
- i) "Gorgud-1300" bayramları Azerbaycanda ve dünyada,
- z) Gorgud ve türkler, Gorgud ve Avrupa, Gorgud ve slavyan halgları.

Aşağıdaki mövzularda simpozium ve festivallar keçirilmesi meksede uyğun hesab olunsun:

1. Gorgud-köken ve soy yaddaşı kimi
2. Gorgudda kodlaşan köçeri kültürü ve XXI yüz ilin medeniyyeti problemi.
3. "Dede Gorgud" eposu ve müasir dövrdə humanitar deyerler problemi.

4. Türk halglarının dastan festivallarının "İpek yolu" marşrutu ile kesişen ve govuşan "Gorgud yolu"nun (eposla bağı abideler ve turist kompleksleri olan yerler dahil olmagla) bütün esas coğrafi ünvanlarında tedbirler silsilesi keçirilsin.

Bütün bu tedbirler Azerbaycanın müvafiq yaradıcılığ teşkilatları ile-BMT, YUNESKO, Yunesid, Yusaid teşkilatları arasında, hemçinin, Azerbaycanda ve diger türk ölkelerinde muvafiq gurumlar arasında birge iş programının terhib hissəsi kimi hazırlanıb heyata keçirilsin ve bu megsedle müvafik müğavileler imzalsın.

Türk dövletleri başçılarının növbeti Bakı Sammitinin, II Türkoloji Gurultayın ve V "Türk kültürü" kongresinin, VII Lord Beyts simpoziumunun bir vahtda, vahid Yubiley Programının terhib hisseleri kimi keçirilmesi teklifi ile Respublika Dövlet Yubiley komitesine müraciet olunsun.

Azerbaycan Elmler Akademiyası ile Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Gurumu arasında yubiley garşısında uzunmüddetli birge emekdaşlıq programı barede müğavile imzalsın.

Bakıda yekun elmi sessiyası keçirilsin: “Dede Gorgud” ve dünya eposu gelenekleri”.

Amerika Birleşmiş Ştatlarının, Londonun, Moskovanın, Sankt-Peterburgun, Ankaranın, İstanbulun, Tehranın, Mahaç-Galanın ve Bakının Türkoloji merkezlerinden, elm, edebiyat ve medeniyet ocaglarından, ayrı-ayrı görkemli türkolog-alimlerden Konfransın ünvanına gelmiş teleqramlarda foruma büyük elmi uğurlar arzulandı ve onun beş gün davam eden fealiyyeti “Azerbaycanın dünya folklorşünaslığına behş etdiyi töhfe” (Beynelhalg Lord Beyts Konfransının hemsedri, dr, professor Y. A. Kleynerin teşekkür mektubundan) kimi yüksek qiymetlendirildi.